

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului -martie 2020 – mai 2020-

Libertatea de exprimare

Art. 10 din Convenție

Hotărârea din 10 martie 2020

Centre for Democracy and the Rule of Law c. Ucrainei

Situația de fapt

Reclamanta este o organizație înființată în Ucraina. În data de 26 octombrie 2014 au fost organizate alegeri parlamentare în statul pârât. Acestea succedau alegerilor prezidențiale organizate în luna mai a aceluiași an. Potrivit legii, una dintre obligațiile candidaților consta în depunerea CV-ului la Comisia Electorală Centrală. Pe baza CV-urilor depuse erau extrase informații despre candidați, care erau publicate pe pagina de Internet a Comisiei. În data de 8 noiembrie 2014, Comisia Electorală Centrală a finalizat numărătoarea voturilor și a anunțat ca vor reprezenta în Parlament candidații de pe listele electorale a 6 partide politice. Dintre aceștia, 5 candidați aflați pe primele poziții ale listelor deținuseră funcții publice anterior alegerilor. Cu referire la cei 5 candidați menționați anterior și la un candidat suplimentar, reclamanta a solicitat Comisiei Electorale Centrale, în temeiul Legii privind accesul la informații publice, copii ale CV-urilor depuse la autoritate. Comisia Electorală Centrală a refuzat comunicarea CV-urilor către reclamantă, invocând 5 argumente în sprijinul acestei măsuri.

Reclamanta a contestat refuzul Comisiei Electorale Centrale, de a-i comunica CV-urile solicitate, adresându-se instanței de contencios administrativ. Pe scurt, organizația a adus argumente în sprijinul includerii solicitării sale în categoria informațiilor de interes public, susținând și că autoritatea nu a urmat cele trei etape prevăzute de lege, în vederea respingerii unei cereri de acces la informații publice. Comisia Electorală Centrală a susținut că reglementările pe care le-a aplicat sunt rezultatul implementării, în dreptul intern, a art. 8 și 10 din Convenție. Aceasta adaugă că reclamanta era interesată de informații confidențiale, precum adrese, numere de telefon, date de naștere și informații despre familiile candidaților.

Acțiunea reclamantei a fost respinsă de către instanța de fond. Aceasta reține că CV-urile conțin, în general, informații confidențiale, care nu pot fi făcute publice în absența

* *Doctorandă, Facultatea de Drept, București*
Email: iulia.golgojan@drept.unibuc.ro
Manuscris primit la 21 iunie 2020.

unui act normativ care să permită o astfel de operațiune. În acest sens, Legea alegerilor parlamentare impune candidaților obligația de a permite publicarea anumitor informații pe pagina de Internet a Comisiei Electorale Centrale, prezumându-se acordul candidaților la publicarea datelor respective. Cu privire la celelalte informații din CV, nemenționate în Legea alegerilor parlamentare, este nevoie de acordul expres al candidaților pentru a fi dezvăluite.

Reclamanta a formulat apel împotriva deciziei de primă instanță, invocând, printre altele, că informațiile considerate confidențiale erau deja cunoscute publicului, ca urmare a diverselor interviuri sau declarații date de candidați sau de partidele din care făceau parte. Instanța de apel a respins însă calea de atac, susținând că reclamanta nu a dovedit că informațiile respective erau necesare exercițiului drepturilor constituționale proprii sau ale alegătorilor. Instanța de recurs a respins recursul formulat în cauză ca neîntemeiat susținând, fără explicații suplimentare, că nu a identificat niciun motiv de nelegalitate al deciziei din apel.

Motivarea și soluția Curții

Reclamanta susține că refuzul comunicării informațiilor solicitate a împiedicat-o să își manifeste libertatea de exprimare de care beneficiază în temeiul art. 10 din Convenție. Având în vedere anumite susțineri ale reclamantei, potrivit căreia o serie de informații erau deja aduse la cunoștința publicului de către candidații înșiși sau de reprezentanții partidelor din care făceau parte, rămâne de analizat dacă în legătură cu anumite date din CV-uri, care aveau încă natură confidențială (referitoare la educația, respectiv fostele locuri de muncă ale candidaților) libertatea de exprimare a reclamantei a fost încălcată. Având în vedere că informații precum educația și munca desfășurată de oamenii politici anterior depunerii candidaturii sunt necesar a fi cunoscute pentru ca alegătorii să poată aprecia asupra integrității și calităților acestora, Curtea apreciază că reclamanta a dovedit interesul în ceea ce privește solicitarea de a-i fi comunicate datele respective. Refuzul Comisiei Electorale Centrale reprezintă așadar o ingerință în libertatea de exprimare a reclamantei.

În continuare, Curtea observă că ingerința îndeplinea condițiile de a fi prevăzută de lege și de a urmări un scop legitim, acela al protecției drepturilor personal nepatrimoniale ale politicianilor vizați.

În ceea ce privește necesitatea măsurii într-o societate democratică, Curtea constată că, deși reprezintă date cu caracter personal, informațiile referitoare la educația și la activitățile desfășurate până în prezent de către politicieni, majoritatea în sfera publică, nu sunt detalii atât de sensibile astfel încât persoanele vizate să nu se aștepte că acestea vor deveni publice odată cu depunerea candidaturii. Mai mult, Curtea observă că instanțele naționale nu au pus în balanță consecințele ce se pot produce în ceea ce îi privește pe candidați, ca urmare a dezvăluirii informațiilor respective și consecințele susceptibil a fi antrenate în ceea ce privește activitatea organizației, ca urmare a refuzului comunicării acestora. Drept urmare, refuzul de a comunica reclamantei acele părți ale CV-urilor politicianilor referitoare la educația și la locurile de muncă ale acestora nu poate fi

considerat necesar într-o societate democratică.

Satisfacția echitabilă

Reclamanta apreciază că înseși constatarea violării art. 10 din Convenție reprezintă în sine o satisfacție suficientă pentru prejudiciul moral suferit, iar Curtea validează susținerile reclamantei.

Dreptul la un proces echitabil

Protecția proprietății

Art. 6 din Convenție

Art. 1 Protocolul 1 la Convenție

Hotărârea din 2 aprilie 2020

Mazahir Jafarov c. Azerbaidjan

Situația de fapt

În 1991, reclamantul, împreună cu soția, fiul și fiica sa locuiau într-un apartament pus la dispoziție de angajatorul acestuia, o companie deținută de stat. În 1994, reclamantul a devenit proprietar al apartamentului, soția sa renunțând la orice pretenție referitoare la dreptul de proprietate asupra imobilului. Toți membrii familiei aveau reședința stabilită în apartamentul achiziționat. În 2007, reclamantul și soția sa au divorțat. Cu toate acestea, reclamantul, fosta sa soție, precum și copiii acestora au continuat să locuiască împreună, având însă conflicte domestice frecvente, culminând cu părăsirea imobilului de către reclamant. În 2008, fosta soție a reclamantului a formulat o cerere de chemare în judecată, solicitând să se constate că deține o cotă-parte de $\frac{3}{4}$ din imobil. Reclamantul a formulat cerere reconvențională, solicitând încetarea dreptului de folosință al membrilor familiei asupra apartamentului, în schimbul unei compensații în valoare de 6.000 AZN, acordate fiecăruia dintre aceștia.

Instanța competentă cu soluționarea fondului a respins atât acțiunea fostei soții a reclamantului, cât și cererea reconvențională a acestuia. Acțiunea fostei soții a fost respinsă, deoarece s-a constatat că bunul disputat era bun propriu al reclamantului, nefăcând parte din comunitatea de bunuri. Cererea reconvențională a reclamantului a fost respinsă, deoarece instanța de fond a considerat compensația oferită pentru renunțarea la dreptul de folosință a imobilului insuficientă.

Reclamantul a formulat apel împotriva hotărârii de respingere a cererii reconvenționale, susținând că instanța de fond nu a precizat care ar fi fost suma pe care ar fi considerat-o rezonabilă pentru cedarea dreptului de folosință asupra imobilului și nici nu a motivat caracterul insuficient al sumelor pe care le propusese cu acest scop. În apel, reclamantul a

depus la dosar o adresă emisă de o organizație intitulată ”Participanți la Piața Imobiliară”, în care se preciza că prețul mediu pentru închirierea unui apartament cu două camere era la acel moment 187 AZN pe lună. Instanța de apel a menținut hotărârea instanței de fond, argumentând că suma propusă cu titlu de compensație nu corespundea valorii pieței și era insuficientă pentru ca membrii familiei să își poată permite o locuință alternativă în mod continuu, pe o perioadă întinsă de timp. De asemenea, instanța de apel a luat în considerare că apartamentul respectiv fusese atribuit reclamantului în considerarea numărului de membri ai familiei. Cu toate acestea, în decizia instanței de apel nu se face nicio mențiune cu privire la adresa referitoare la prețul chiriilor, depusă la dosar în etapa procesuală respectivă. Reclamantul a formulat recurs, însă instanța de recurs a respins calea de atac, cu o argumentație similară instanțelor de fond și de apel.

Motivarea și soluția Curții

În cererea adresată Curții, reclamantul s-a plâns de faptul că hotărârile instanțelor naționale nu erau motivate conform exigențelor art. 6 din Convenție. Pentru a identifica dacă instanțele naționale și-au încălcat obligațiile ce le revin potrivit Convenției, Curtea a analizat temeiul de drept în baza căruia reclamantul s-a adresat acestora. Astfel, Curtea a observat că instanța de judecată putea să dispună încetarea dreptului de folosință al foștilor membri ai unei familii asupra unei foste locuințe familiale în cazul în care aceștia primeau o compensație într-un quantum care să le permită să locuiască în mod continuu, pe o anumită durată de timp, într-o locație cu un nivel de confort similar imobilului al cărui drept de folosință era încetat.

De asemenea, Curtea a observat că nici prevederea legală, nici interpretarea acesteia de către Curtea Constituțională nu instituiau linii directoare referitoare la modul de determinare a compensației. Drept urmare, instanțele naționale aveau obligația de a determina, luând în considerare circumstanțele fiecărui caz în parte, quantumul compensației necesar a fi atribuită pentru încetarea dreptului de folosință al foștilor membri ai familiei. Din analiza normelor de drept național nu rezultă nici care sunt mijloacele de probă cu ajutorul cărora reclamanții pot dovedi caracterul adecvat al compensațiilor propuse și nici dacă instanțele naționale au prerogativa de a dispune probe din oficiu, în cazul în care cele propuse de reclamant sunt îndoielnice sau nelămuritoare. Cu toate acestea, dată fiind natura sensibilă a cauzelor de acest gen, toate susținerile sau mijloacele de probă propuse de reclamanți trebuie să primească răspuns din partea instanțelor naționale.

Hotărârea instanței de fond nu permite ca părțile să discearnă motivele pentru care compensația oferită de reclamant a fost considerată insuficientă.

Decizia instanței de apel nu face nicio trimitere la adresa depusă de reclamant la dosar în etapa procesuală respectivă, referitoare la valoarea medie a chiriilor apartamentelor potrivite foștilor membri ai familiei sale. Curtea observă că, deși acea adresă fusese depusă tocmai pentru că instanța de fond considerase compensația insuficientă, urmărind să demonstreze contrariul, instanța de apel nu o ia în considerare. Deși decizia cuprindea o anumită justificare a temeiniciei hotărârii fondului, aceasta este fără importanță față de lipsa de analiză a mijlocului de probă suplimentar.

În ceea ce privește decizia instanței de recurs, Curtea observă că aceasta nu răspunde criticilor reclamantului, ci reia motivarea hotărârii din fond și deciziei din apel. Mai mult, Curtea observă și o eroare de judecată pe care o face Curtea Supremă, care consideră, contrar prevederii legale și hotărârilor instanțelor inferioare, că dreptul de folosință în cazul respectiv putea înceta doar prin acordul părților și nu și pe cale judiciară.

În concluzie, Curtea a observat că hotărârile instanțelor de judecată criticate de reclamant erau nemotivate, fiind astfel încălcate prevederile art. 6 par. 1 din Convenție. De asemenea, Curtea consideră că nu este necesar să analizeze în mod distinct dacă a fost adusă atingere și prevederilor art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, având în vedere că încălcarea acestuia era fundamentată pe aceleași argumente ca cele referitoare la dreptul la un proces echitabil.

Satisfacția echitabilă

Reclamantul nu a formulat nicio solicitare cu privire la satisfacția echitabilă.

Libertatea de gândire, de conștiință și de religie

*Art. 9 din Convenție
Hotărârea din 12 mai 2020
Korostelev c. Rusiei*

Situația de fapt

Reclamantul a fost condamnat la închisoare pe viață, pedeapsă pe care o executa la momentul faptelor ce au făcut obiectul cererii individuale, în penitenciarul IK-18. Reclamantul este musulman practicant, considerând că îi revine obligația de a se ruga de cel puțin 5 ori pe zi, inclusiv în timpul nopții. Rugăciunile implică o anumită poziție a corpului și un covor specific. Potrivit susținerilor reclamantului, era extrem de important pentru acesta să se poată ruga în timpul Ramadamului.

În data 30 iulie 2012, ora 1 a.m., respectiv în de 30 mai 2013, ora 2.53 a.m., paznicii penitenciarului au observat reclamantul rugându-se în celula sa și i-au ordonat să se întoarcă la somn. Reclamantul nu a urmat ordinele. A doua zi, paznicii închisorii au raportat incidentele directorului penitenciarului, susținând că reclamantul nu se conformează programului centrului de detenție și că nu le-a ascultat ordinele. Aceștia au precizat că, prin conduita sa, reclamantul a încălcat Legea Federală referitoare la detenția suspectilor sau persoanelor condamnate pentru săvârșirea de infracțiuni. Reclamantul a formulat un punct de vedere, menționând că somnul pe durata nopții este un drept și nu o obligație, subliniind importanța ritualului rugăciunilor nocturne în perioada Ramadamului. În 8 august 2012, respectiv 31 mai 2013, directorul penitenciarului a emis o decizie prin care a constatat că reclamantul a încălcat legislația sus-menționată, instituind în sarcina sa

obligăția de a respecta regulile închisorii, precum și ordinele reprezentanților acesteia. Prin aceeași decizie, reclamantul a fost sancționat disciplinar prin mustrare.

Reclamantul a contestat decizia respectivă la instanța de judecată competentă. Aceasta a respins însă solicitarea reclamantului, considerând că deținuții își pot exercita drepturile cât timp nu intră în conflict cu regulile închisorii. De asemenea, s-a constatat că programul centrului de detenție impunea somnul neîntrerupt al deținuților între 10.p.m. și 6 a.m., iar reclamantul, prin absența de la locul de dormit în intervalul respectiv, a încălcat acele reguli, motiv pentru care a fost în mod corect sancționat. Reclamantul a formulat cale de atac împotriva hotărârii de fond, însă aceasta a fost respinsă ca neîntemeiată. Instanța de control judiciar a considerat că deținuții au obligația (și nu dreptul) de a fi prezenți la locurile de dormit în intervalul dedicat acestei activități.

Motivarea și soluția Curții

Curtea observă că nu există niciun dubiu cu privire la faptul că sancționarea disciplinară a reclamantului a constituit o ingerință în libertatea de religie a acestuia, chiar dacă sancțiunea disciplinară a îmbrăcat o formă ușoară, cea a mustrării. De asemenea, Curtea a constatat că aceasta era prevăzută de lege, iar reclamantul putea cu ușurință să observe conduita care îi era solicitată și a cărei încălcare atrăgea mustrarea, actul normativ fiind clar sub aceste aspecte. Curtea nu este convinsă de faptul că măsura disputată urmărea scopul legitim invocat de Guvernul statului pârât, însă apreciază că acest aspect este strict legat de caracterul necesar al măsurii într-o societate democratică, motiv pentru care va analiza cauza doar din acea perspectivă.

Din punctul de vedere al Curții, chiar dacă se află în detenție, o persoană beneficiază de drepturile prevăzute de Convenție în favoarea sa, iar orice restricție în ceea ce le privește trebuie să fie justificată în fiecare caz. Chiar dacă admite importanța disciplinei în penitenciare, Curtea nu poate fi de acord cu o abordare formalistă, în care situația particulară a reclamantului nu a fost deloc luată în considerare. De asemenea, Curtea observă că era extrem de important pentru reclamant să se poată ruga, în intervalele de timp prescrise de religia pe care o practica și că nu există niciun indiciu potrivit căruia rugăciunile realizate pe timpul nopții ar fi pus în pericol ordinea sau siguranța la locul de detenție. Reclamantul nu a folosit obiecte periculoase, nu s-a rugat în grup cu alte persoane și nu a deranjat populația închisorii sau paznicii acesteia.

Curtea a mai observat că regulamentul închisorii nu prevedea un interval de timp destinat rugăciunii sau activităților personale ale deținuților, aspect ce intră în contradicție cu Recomandările Europene referitoare la regulile în închisori. Suplimentar, chiar și o sancțiune disciplinară lejeră, de tipul mustrării, avea drept consecință, printre altele, reducerea șanselor de liberare condiționată, schimbarea regimului de detenție, motiv pentru care autoritățile naționale aveau obligația de a analiza, în concret, caracterul proporțional al acesteia.

În concluzie, Curtea a constatat că măsura adoptată de autoritățile naționale a condus la violarea art. 9 din Convenție.

Satisfacția echitabilă

Curtea a decis ca Statul pârât să achite reclamantului suma de 2.600 euro, cu titlu de daune morale, respectiv 2.000 euro, cu titlu de costuri și cheltuieli.